

CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII
ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII

СОВЕТ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ЛИКВИДАЦИИ ДИСКРИМИНАЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЮ РАВЕНСТВА
COUNCIL ON THE PREVENTION AND ELIMINATION OF DISCRIMINATION AND ENSURING EQUALITY

Adresa: Republica Moldova, Chișinău, MD-2004
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr.180, bir.405
tel.: +373 (0) 22 21-28-17

Адрес: Республика Молдова, Кишинёв, MD-2004
бул. Штефан чел Маре, 180, каб. 405
тел.: +373 (0) 22 21-28-17

DECIZIE
din 25 ianuarie 2021
cauza nr. 266/20

Membrii Consiliului participanți la ședința de deliberare:

Ian FELDMAN – președinte
Svetlana DOLTU – membră
Andrei BRIGHIDIN – membru
Victorina LUCA – membră
Evghenii Alexandrovici GOLOȘCEAPOV – membru

au examinat, în ședință online, susținerile scrise și verbale ale
persoanei interesate: Platforma Egalitate de Gen (PEG), reprezentată de Alina Cebotari, Nina Lozinschi, Olga Bîtea, Vera Lupu, Tatiana Chebac
reclamatului: Renato Usatîi și
au deliberat, în ședință închisă, cu privire la următoarele.

I. Obiectul plângerii

Instigarea la discriminare față de femei în politică prin promovarea stereotipurilor sexiste.

II. Admisibilitatea obiectului plângerii

Plângerea corespunde cerințelor art. 13 din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012 și nu ridică excepțiile de inadmisibilitate prevăzute de pct. 42 din Regulamentul de activitate al Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității aprobat prin Legea nr. 298/2012.

III. Susținerile părților

Alegațiile persoanei interesate

- 3.1 Platforma Egalitate de Gen solicită constatarea promovării și practicării discriminării în baza criteriilor de sex de către persoana de demnitate publică Renato Usatîi, Primarul mun. Bălți și obligarea acestuia să transmită scuze publice Maiei Sandu și tuturor femeilor din Republica Moldova, în special celor care au o situație similară cu cea a Maiei Sandu.
- 3.2 La 28 octombrie 2020, Primarul mun. Bălți, candidatul electoral Renato Usatîi și-a manifestat public suspiciunile, conform cărora presa de la Chișinău ar menaja-o pe lidera PAS, Maia Sandu și pe liderul Platformei DA, Andrei Năstase. Declarația primarului de Bălți din cadrul emisiunii "Politica" de la postul de televiziune TV8 – *"Nimeni nu îl atinge pe acest mare Năstase și pe această prințesă (s.n.) Sandu. Toți bat doar în mine"* – exprimă o etichetare sexistă, ironică, inadecvată contextului.
- 3.3 În cadrul aceleiași emisiuni, Renato Usatîi a declarat că Maia Sandu ar fi o persoană nepotrivită pentru funcția de președinte al Republicii Moldova, deoarece nimeni nu ar lua-o în serios. *"Toată lumea râde de Maia Sandu. În schimb de mine nu va râde nimeni, asta este diferența dintre noi. Noi avem uneori aceleași viziuni, însă metodele pe care le folosim sunt diferite"*, a declarat Renato Usatîi, consolidând astfel stereotipul superiorității și credibilității masculine în domenii precum politica.
- 3.4 Reprezentanțele persoanei interesate susțin că există o legătură dintre primul mesaj *"Nimeni nu îl atinge pe acest mare Năstase și pe această prințesă (s.n.) Sandu. Toți bat doar în mine"* și al doilea spus în aceeași emisiune *"Toată lumea râde de Maia Sandu. În schimb de mine nu va râde nimeni, asta este diferența dintre noi. Noi*

- avem uneori aceleași viziuni, însă metodele pe care le folosim sunt diferite”. Anume evidențierea faptului că ea, Maia Sandu chiar dacă are aceiași viziune ei vor acționa diferit. În aceiași emisiune reclamatul a numit-o pe politiciană prințesă și apoi a accentuat că el ar avea strategii mai bune, dar o face nu din considerentul competențelor dar din considerentul sexului.
- 3.5 Reprezentantele persoanei interesate susțin că asemenea afirmații propagă prejudecăți conform cărora femeile nu ar fi suficient de competente pentru a se implica în procesele decizionale și ar fi lipsite de aptitudini de a face politică. Mai mult, atitudinea candidatului electoral contribuie la descurajarea femeilor de a participa activ în viața publică și politică. Asemenea comportament este necesar să fie descurajat prin pârghiile legale existente.
- 3.6 În același timp, reprezentantele persoanei interesate susțin că dacă reclamatul o critica pe Maia Sandu, critica trebuia să fie proporțională situației, deoarece reclamatul se patronizează și dorește să demonstreze că Maia Sandu nu este destul de matură deci este prințesă care are nevoie de susținere.
- 3.7 Reprezentantele persoanei interesate au accentuat că elementul de comparație este evident. Renato Usatîi care a vorbit despre doi politicieni și anume “Nimeni nu îl atinge pe acest mare Năstase și pe această prințesă (s.n.) Sandu”, se vede cum este tratat politicianul Năstase cu adjectivul “mare” și fără anumite calificative jignitoare și exact după asta vine secvența despre Maia Sandu care este făcută cu scop de a devaloriza politiciană și cumva de a minimaliza efortul acesteia și impactul ei în politică.
- 3.8 PEG consideră că aceste afirmații sunt foarte grave fiindcă au fost făcute în campanie electorală de către un candidat împotriva altei candidate. Aceste exprimări întăresc stereotipurile pe criteriul de gen și sunt îndreptate contra participării femeilor în politică, incită la discriminarea tuturor femeilor și intoxica spațiul public. Consecința acestor afirmații este negativă pentru întreaga societate fiindcă contribuie la violență ascendentă față de femei în politică.
- 3.9 Astfel, PEG susține că afirmațiile politicianului Renato Usatîi în adresa candidatei Maia Sandu conduc direct și indirect la perpetuarea stereotipurilor de gen, la stigmatizarea și marginalizarea unei candidate electorale pe criterii de sex, ceea ce contravine prevederilor legale.
- 3.10 Reclamatul, citat legal, nu s-a prezentat la ședința de examinare a plângerii și nici nu și-a prezentat poziția scrisă.

IV. Dreptul național și internațional relevant

- 4.1 **Constituția Republicii Moldova prin art. 16 alin. (2)** prevede că toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială; **art. 32 alin. (2)** stabilește că libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie; **art. 32 alin. (3)** prevede că sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.
- 4.2 **Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012 la art. 1 alin. (1)** stabilește că scopul legii este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar; **art. 2** oferă definiția instigării ca fiind orice comportament prin care o persoană aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată în scopul discriminării unei terțe persoane pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege; **art. 3** stabilește că subiecți în domeniul discriminării sunt persoanele fizice și juridice din domeniul public și privat; **art. 4 lit. b)** prevede că una din formele grave ale discriminării este susținerea discriminării prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

- 4.3 **Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați nr. 5/2006** prin **art. 1** prevede, discriminarea directă după criteriul de sex – orice acțiune care, în situații similare, discriminează o persoană în comparație cu o altă persoană de alt sex, inclusiv din cauza sarcinii, maternității sau paternității; discriminare indirectă după criteriul de sex – orice acțiune, regulă, criteriu sau practică identică pentru femei și bărbați, dar cu efect ori rezultat inegal pentru unul dintre sexe, cu excepția acțiunilor afirmative; **art. 7 alin. (2)** Partidele și alte organizații social-politice sânt obligate să contribuie la asigurarea egalității de drepturi și de șanse între membrii săi femei și bărbați prin: **a)** asigurarea reprezentării în organele lor de conducere a componentei de femei și bărbați; **b)** asigurarea reprezentării în listele de candidați a femeilor și bărbaților fără discriminare după criteriul de sex; **art. 8 alin. (2)** stipulează că orice discursuri și materiale publice care prezintă imaginea femeilor sau a bărbaților în manieră de umilință a demnității lor se consideră inadmisibile și se contracarează în conformitate cu prezenta lege.
- 4.4 **Legea cu privire la libertatea de exprimare nr. 64/2010** la **art. 3 alin. (1)** menționează că orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a comunica fapte și idei; **art. 3 alin. (2)** stabilește că libertatea de exprimare protejează atât conținutul, cât și forma informației exprimate, inclusiv a informației care ofensează, șochează sau deranjează; **art. (3) alin. (3)** prevede că exercitarea libertății de exprimare poate fi supusă unor restrângeri prevăzute de lege, necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, pentru a apăra ordinea și a preveni infracțiunile, pentru a proteja sănătatea și morala, reputația sau drepturile altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești; **art. 7 alin. (1)** stipulează că orice persoană are dreptul la apărarea onoarei, demnității și reputației sale profesionale lezate prin răspândirea relatărilor false cu privire la fapte, a judecăților de valoare fără substrat factologic suficient sau prin injurie.
- 4.5 **Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor** la **art. 1** statuează că, în termenii prezentei Convenții, expresia discriminare față de femei vizează orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită ori să anihileze recunoașterea, beneficiul și exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, a drepturilor omului și libertăților fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu; **art. 2** stipulează că statele părți condamnă discriminarea față de femei sub toate formele sale, convin să ducă, prin toate mijloacele adecvate și fără întârziere, o politică vizând să elimine discriminarea față de femei și, în acest scop, se angajează: **b)** să adopte măsuri legislative și alte măsuri corespunzătoare, inclusiv sancțiuni în caz de nevoie, care să interzică orice discriminare față de femei; **c)** să instituie o protecție pe cale jurisdicțională a drepturilor femeilor pe bază de egalitate cu bărbații și să garanteze prin intermediul tribunalelor naționale competente și al altor instituții publice protecția efectivă a femeilor împotriva oricărui act discriminatoriu; **d)** să se abțină de la orice act sau practică discriminatorie față de femei și să asigure ca autoritățile și instituțiile publice să se conformeze acestei obligații; **e)** să ia toate măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării față de femei de către o persoană, o organizație sau o întreprindere oricare ar fi aceasta.
- 4.6 **Comentariul general nr. 28 privind obligațiile de bază ale Statelor părți în temeiul articolului 2 din Convenția privind Eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor** la **pct. 22** prevede că principiului egalității între bărbați și femei sau egalității de gen presupune că toate ființele umane, indiferent de sex, sunt libere să își dezvolte personalitatea și abilitățile, să își facă o cariera profesională, fără limitele stabilite de stereotipurile de gen cu privire la rolurile rigide de gen și prejudecăți. Statele părți sunt chemate să asigure egalitatea femeilor și bărbaților prin aplicarea unui tratament egal al femeilor și al bărbaților, în funcție de nevoile lor; **pct. 36** notează că Statele părți au obligația de a elimina discriminarea

comisă, indiferent de faptul dacă aceasta a fost comisă de către un actor public sau privat. Tipurile de măsuri care ar putea fi considerate adecvate, în acest sens, nu se limitează la adoptarea unui cadru legislativ corespunzător. Statele părți ar trebui, de asemenea, să adopte măsuri care să asigure realizarea practică a eliminării discriminării față de femei și a egalității femeilor cu bărbații. Acest fapt include: să asigure posibilitatea femeilor să depună plângeri cu privire la încălcările drepturilor lor în temeiul convenției și să dispună de căi efective de atac; să permită femeilor implicarea activă în formularea și punerea în aplicare a măsurilor de combatere a discriminării; să promoveze educația și să sprijine obiectivele convenției în întregul sistem educațional și în comunitate; să încurajeze dreptul la muncă al femeilor și activitatea organizațiilor neguvernamentale ale acestora. Obligația statelor părți este de a stabili o protecție juridică a drepturilor femeilor în condiții egale cu bărbați, să asigure posibilitatea efectivă de protecție a drepturilor femeilor împotriva cărora a fost comise acte de discriminare, prin intermediul tribunalelor naționale competente și al altor instituții publice și să ia toate măsurile necesare întru eliminarea discriminării împotriva femeilor de către orice persoană, organizație sau întreprindere.

- 4.7 **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice la art. 19 alin. (3)** menționează că exercitarea libertății de exprimare comportă obligații și răspundere specială. În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare: **a)** respectării drepturilor sau reputației altora; **b)** apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice; **art. 26** statuează că toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii. În această privință legea trebuie să interzică orice discriminare și să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală și eficace contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.
- 4.8 **Convenția Europeană a Drepturilor Omului la art. 10** se menționează că orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, cinematografie sau televiziune unui regim de autorizare. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.
- 4.9 **Recomandarea de politică generală nr. 15 a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței** prevede, în preambul, că politicienii, liderii religioși, liderii comunității și alții, în viața publică, au o responsabilitate importantă în acest sens, datorită capacității acestora de a exercita influență asupra unui public larg. Advocacy, promovarea sau instigarea, în orice formă, denigrarea, ura și prezentarea negativă a unei persoane sau a unui grup de persoane, precum și orice hărțuire, insultă, stereotipizare negativă, stigmatizare ori amenințare cu privire la o asemenea persoană sau grup de persoane și justificarea oricărei forme de expresie enumerate mai sus, în baza rasei, culorii, descendenței, originii etnice sau naționale, vârstei, dizabilității, limbii, religiei sau opiniei, sexului, genului, identității de gen, orientării sexuale sau altei trăsături personale sau statut.

V. În concluzie, Consiliul reține următoarele

- 5.1 Din materialele dosarului, Consiliul reține că urmează să se pronunțe asupra existenței faptei de instigare la discriminare față de femei în politică prin promovarea stereotipurilor sexiste.

- 5.2 Consiliul reamintește că atât legislația națională (art. 15 alin. 1 și art. 19 din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012), cât și practica Curții Europene a Drepturilor Omului (printre multe altele, a se vedea cauza D. H. și alții c. Republica Cehă par. 82-84, par. 177, cauza Chassagnou și alții c. Franța par. 91-92, Timishev c. Rusia par. 57) prevede o regulă specială referitor la sarcina probei în litigiile privind discriminarea, și anume: sarcina probei trece la reclamant atunci când petiționarul/petiționara prezintă dovezi din care se poate prezuma că a existat un tratament discriminatoriu.
- 5.3 Reieșind din natura specifică a alegațiilor, Consiliul le-a supus examinării prin prisma elementelor constitutive ale instigării la discriminare. Astfel, pentru a institui prezumția instigării la discriminare, faptele invocate trebuie să caracterizeze cumulativ următoarele elemente:
- a) comportamentul sau conduita unei persoane care aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată
 - b) cu scopul sau efectul discriminării unei persoane sau unui grup de persoane
 - c) pe baza unui criteriu protejat.
- 5.4 Analizând alegațiile persoanei interesate, Consiliul a stabilit că prezumția instigării la discriminare a fost instituită. Consiliul a reținut că afirmația primarului de Bălți din cadrul emisiunii "Politica" de la postul de televiziune TV8 – *"Nimeni nu îl atinge pe acest mare Năstase și pe această prințesă (s.n.) Sandu. Toți bat doar în mine"* și afirmația din cadrul aceleiași emisiuni *"Toată lumea râde de Maia Sandu. În schimb de mine nu va râde nimeni, asta este diferența dintre noi. Noi avem uneori aceleași viziuni, însă metodele pe care le folosim sunt diferite"* promovează stereotipurile sexiste și instigă la discriminarea femeilor în politică.
- 5.5 În conformitate cu art. 15 alin. (1) din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012, sarcina de a proba că faptele în cauză nu constituie discriminare revine persoanei/instituției despre care se presupune că a comis fapta discriminatorie. În situația respectivă, Consiliul urmează să aprecieze existența unei justificări obiective și rezonabile a tratamentului diferențiat instituit și legătura de cauzalitate dintre acesta și criteriu invocat.
- 5.6 Reclamantul nu a prezentat poziția referitoare la cele invocate de petiționară, nici nu s-a prezentat la ședința de audieri. Consiliul reamintește că neprezentarea informațiilor solicitate poate fi interpretată în defavoarea persoanei care trebuia să le prezinte.
- 5.7 Examinând materialele dosarului, Consiliul notează că libertatea de exprimare acoperă nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență ori considerate inofensive, dar și acele care șochează sau deranjează (Handyside c. Marea Britanie). Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței, spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică. Cu toate acestea, Consiliul atrage atenția că nu trebuie de ignorat faptul că exercitarea acestei libertăți comportă îndatoriri și responsabilități din partea persoanelor ce își exercită dreptul la libera exprimare. Deși libertatea de exprimare este una din libertățile fundamentale ale omului, aceasta nu este una absolută. Consiliul notează că libertatea de exprimare poate și trebuie să fie restrânsă atunci când formele de exprimare a ideii, informației sau opiniei capătă forma unui discurs instigator la discriminare sau sexist. Valorificând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Consiliul notează că limitele libertății de exprimare a unui politician și ale persoanelor publice sunt mai restrânse în comparație cu ale celorlalți membri ai societății (Erbakan c. Turkey). Spre deosebire de cei din urmă, politicienii trebuie să accepte în mod inevitabil și conștient verificarea strictă a fiecărui cuvânt și a fiecărei fapte, atât din partea jurnaliștilor, cât și din partea publicului și, în consecință, trebuie să dovedească un grad mai mare de responsabilitate în discursurile publice. De asemenea, libertatea discursului politic nu este absolută prin natura sa, opiniile care capătă forma unui comportament discriminatoriu, de natură să lezeze demnitatea umană, pot și trebuie restricționate, or consecințele acestora au un impact negativ asupra grupului vizat. Cu alte cuvinte, opiniile exprimate public care instigă la discriminare nu beneficiază de protecția art. 19 din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice,

- art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, nici de art. 3 alin. (5) din Legea cu privire la libertatea de exprimare. Invocarea libertății de exprimare în apărarea acestor afirmații ar constitui un abuz de drept.
- 5.8 Consiliul reamintește că sexism este un discurs nedorit care presupune orice acțiuni, gesturi sau comportamente care au legătură cu sexul persoanei sau care presupun inferioritatea acesteia din cauza sexului, comise în spațiul public s-au în privat și care fac conexiunea cu stereotipurile nocive legate de gen, afectând demnitatea persoanei sau creându-i un mediu ostil, umilitor sau degradant.
- 5.9 Consiliul, analizând conținutul expresiilor și contextul în care au fost spuse, notează că expresia "*prințesă*" utilizată de reclamat în contextul analizat promovează ideea superiorității sexului masculin și infantilizarea femeilor *per ansamblu*. Consiliul atrage atenția că impactul unor astfel de exprimări în public folosite de către persoane care sunt urmărite și susținute de un grup considerabil de persoane, echivalează cu îndemnul adresat acestui grup de a împărtăși ideea precum că femeile nu ar fi suficient de competente pentru a se implica în politică sau să ocupe funcții de conducere. Consiliul punctează că o astfel de idee este o prejudecată, care trebuie combătută.
- 5.10 Când privește cea de a doua frază, utilizată de reclamat, Consiliul o califică drept o critică politică care redă percepția unui politician față de alți politicieni. Consiliul observă că adresările vizează direct persoana politică și nu asociază sau generalizează critica adusă personal întregului grup.

Astfel, conducându-se de prevederile art. 1, 2, 3, art. 15 alin. (4) din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121/2012, coroborat cu pct. 61 din Regulamentul cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității aprobat prin Legea nr. 298/2012,

CONSILIUL DECIDE

1. Faptele constatate reprezintă instigare la discriminare și discurs sexist.
2. Consiliul recomandă dlui Renato Usatîi să aducă scuze publice pentru expresia sexistă și instigatoare la discriminare prin intermediul aceleiași modalități sau mijloace prin care au fost răspândită.
3. Reclamatul va informa Consiliul, în termen de 10 zile din momentul recepționării prezentei decizii, despre măsurile planificate sau cele întreprinse în vederea executării recomandării formulate.
4. Decizia se comunică părților și va fi făcută publică pe adresa www.egalitate.md.
5. Decizia poate fi contestată, în decurs de 30 de zile de la data comunicării, la Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, situată pe adresa: mun. Chișinău, str. Kiev, 3.

Membrii Consiliului care au votat decizia:

Ian FELDMAN – președinte

Svetlana DOLTU – membră

Andrei BRIGHIDIN – membru

Victorina LUCA – membră

Evghenii Alexandrovici GOLOȘCEAPOV – membru